

Ur *Den Kommunistiska Internationalen* N:o 1. (1920)

L. Kamenjev

Proletariatets diktatur

TVÅ OMSTRIDDA FRÅGOR INOM DEN INTERNATIONELLA ARBETARRÖRELSEN

Marxismen har upprepade gånger framhållit ideologiens, principernas efterblivenhet, långsamheten i deras anpassning till det snabbt framströmmande livet, huru de alltid följer efter de ständigt växlande kampformerna. I kampen för kommunismen träffar vi alltid på detta förhållande, upprepade gånger måste på nytt fastslås, huru starkt det slaviska fasthållandet vid den gamla ideologin t. o. m. hos de bästa representanterna för den moderna arbetarrörelsen är, i den mån som de uppfostrats i den europeiska atmosfären före världskriget.

Särskilt förvånande visar sig denna tänkandets konservatism då frågan om diktaturen behandlas. Sex års krig och revolution (1914-1920) har, så tycker man, oavbrutet och allsidigt klarlagt denna fråga, genom det praktiska livet, genom fakta i massornas vardagliga liv, men det oaktat stöter man t. o. m. bland kamrater, som i en eller annan form slutit sig till Tredje internationalen på frågan: ”vad är proletariatets diktatur?” ”Kan icke arbetarrörelsen uppnå sitt mål utan diktatur?” ”Varför är diktaturen oundviklig?” Dessa frågor har jag hört icke endast av de engelska trade unionisternas delegation, utan även av några medlemmar av de italienska socialisternas delegation.

Då man hör dessa frågor, kommer man ovillkorligen på den tanken, att frågaren sovit över en hel epok i historien och framför allt världskriget 1914-1918. Ty dessa år gav ett mönster-exempel för en diktaturens tid, och krigföringens art var en förebild för tillämpning av diktatoriska metoder vid statens ledning.

Ur statsledningens synpunkt bestod det imperialistiska kriget i att samla miljoner människor och tvinga dem in under en enhetlig ledning för att trygga deras underhåll och välförstånd och tvinga dessa miljonmassor att fylla en bestämd uppgift. Dessa uppgifter var främmande för dessa miljoner och var förenade med oerhörda lidanden, umbäranden och faror för varje enskild liksom för alla tillsammans. På vilket sätt har då Europas, Amerikas och Asiens regeringar löst denna sin uppgift? Genom vilka metoder har de kunnat samla, underhålla, transportera och leda dessa miljoner? Genom vilka metoder har de kunnat anpassa hela det statliga, ekonomiska och samhällslivet till de av regeringarna fastställda uppgifterna? Uppnåddes detta genom demokrati? Genom parlamentarismen? Genom att förvärkliga ”folk”-suveräniteten?

Folksuveränitet, demokrati, stat, parlamentarism kan t. o. m. från sina hycklande borgerliga försvarares ståndpunkt icke betyda något annat, än att åtminstone de viktigaste frågorna inom det statliga och offentliga livet debatteras och avgöres av de ”fria” och inför lagen ”likställda” medborgarna.

Men i dag som är vet t. o. m. den mest obildade bonde i det mest tillbakablivna av alla de länder som indrogs i kriget, att statsledningen under år 1914-1918 var både i allmänhet liksom i varje detalj en utpräglad, enkel, elementär motsats till denna den borgerliga demokratins grundlag. Demokrati, parlamenten, valen, prässfriheten kvarstod, om de överhuvud förefanns, blott som simpla kulisser: i själva verket förvaltades alla i kriget indragna stater, d. v. s. hela världen, enligt en diktatur, som utnyttjade val, parlament och präss då det var fördelaktigt och bekvämt för densamma.

Man måste vara en blind däre eller en massornas medvetna bedragare, om man icke ser detta grundfaktum eller fördöljer det: Europas, Amerikas och Asiens borgerliga stater hävdade sig

vid det mest kritiska tillfället i sin historia, i kampen om sin existens, icke genom demokrati och parlamentarism, utan genom öppen övergång till diktaturens metoder.

Detta var arméledningarnas, officerskårernas och storindustrins diktatur, som innehade makten inom hären och hela landet både formellt och faktiskt, som förfogade icke blott över varje medborgares liv, utan också över hans och hela landets egendom, och inte endast över de levande utan också över de ännu icke födda (herrar Romanovs, Hohenzollerns, Clemenceaus och Lloyd Georges krigslån och skulder har kalkylerats på kommande släktleds levnad och arbete).

Under loppet av åtskilliga år utvecklar sig inför hela mänskligheten en bild av diktaturens praktik. Den behärskar hela världen, bestämmer över allt, reglerar allt, genomtränger allt och har bekräftat sin värksamhet med 20 miljoner lik på Europas och Asiens fält. Därför är det naturligt, att kommunisterna på frågan ”vad är diktatur?” svarar: ”Öppna edra ögon och ni skall framför er se det förträffligast utarbetade system för den borgerliga diktaturen, som uppnått sitt mål, ty den har förlänat en sådan samlad makt åt en liten hop av världsimperialister, att den tillåtit dem att genomföra sitt krig och påtvinga världen sin fred (i Versailles). Föreställ er icke, att diktaturen som regeringssystem, som maktform kan förskräcka någon annan utom gamla käringar och kälkborgerliga pacifister. Proletariatets diktatur slungar icke ”jämlikhet”. ”frihet” och ”demokrati” ur sadeln, detta gör blott den borgerliga diktaturen, som under åren 1914-1917 visat att den är den blodigaste, mest tyranniska, skoningslösa, cyniska och hycklande av alla maktformer, som någonsin kommit till användning.

Kommunismens teoretiker allt sedan Karl Marx har ju dock för länge sedan påvisat att proletariatets diktatur icke består däri, att bourgeoisien ersättes av proletariatet i den redan existerande statsförvaltningsmaskinen. Proletariatets diktatur har till uppgift att *krossa* hela den av bourgeoisien upprättade statsmaktsapparaten och ersätta den genom en annan på andra grundvalar upprättad, som stöder sig på ett nytt förhållande mellan klasserna.

Proletariatets diktatur paraderar i de socialistiska partiernas program alltsedan sjuttioalet. Under hela den andra internationalens period har den likväl icke en enda gång och i intet fall förekommit som praktisk dagsfråga och den har icke uppmärksammats av arbetarrörelsens praktiker eller teoretiker; och först när de otvetydiga tecknen på den borgerliga diktaturen under åren 1914-1918 tydligt trängde igenom demokratins, parlamentarismens och de politiska friheternas slöja, blev idén om proletariatets diktatur en realmakt. Den blev det emedan den – enligt Marx ord – bemäktigat sig proletariatets massor.

I Rysslands socialdemokratiska arbetarpartis program av 1903, ett program, som blott ville vara en noggrannare och förbättrad formulering av de tidigare socialdemokratiska partiernas program, och som då – år 1903 – förenade både bolsjeviker och mensjeviker, formulerades den proletära diktaturens idé på följande sätt:

”Ett ofrånkomligt villkor för den sociala revolutionen är proletariatets diktatur, d. v. s. erövringen av en sådan politisk makt genom proletariatet, att detta kan nedslå varje motstånd från exploatörernas sida.” Denna definition har in extenso upptagits i programmet för Rysslands Kommunistiska Parti.

Författarna till programmet av år 1903 kunde i intet fall förutse de reala omständigheter, under vilka det ena eller det andra landets proletariat komme att erövra makten. De försökte då högst sannolikt knappast en gång att fastslå i vilken mån proletariatets diktatur skulle förenas med en proletär (röd) armé, med praktisk tillämpning av terror, med inskränkning av de politiska friheterna. De framhöll icke den proletära diktaturens växlande och föränderliga, för olika länder olika element, utan dess grundläggande och oföränderliga, för varje land och varje historisk situation, då proletariatet bemäktigar sig makten, bindande karaktär.

Proletariatet bemäktigar sig icke helt enkelt makten; utan då det erövrar den förlämnar det den en karaktär, en grad av sammanfattning, energi, ovillkorlighet, oinskränkthet, som – enligt programmets ord – tillåter det ”att nedslå varje motstånd från exploatörernas sida” – det är den proletära diktaturens grundläggande egenskap.

Proletariatets diktatur är en organisation av staten och en förvaltningsform för statsangelägenheter, vilka tillåter proletariatet att som härskande klass under övergångstiden mellan kapitalismen och kommunismen slå ned varje motstånd från exploatörernas sida mot det socialistiska uppbyggande arbetet.

Därmed står det klart att frågan om den proletära diktaturens nödvändighet och ofrånkomlighet i varje kapitalistiskt land sammanhör med frågan om utsugarnas motstånd mot deras expropriation genom det socialistiska – eller nogare uttryckt – genom det i utvecklingen mot socialismen stadda samhället är oundvikligt. Likaså är diktaturens skärpa, liksom graden och betingelserna för inskränkning av bourgeoisins politiska rättigheter, liksom överhuvud de politiska rättigheterna, användning av terroristiska metoder o. s. v. oskiljaktigt beroende av graden, formerna, envisheten och organisationen av utsugarnas motstånd.

Den som uttalar tvivel på oundvikligheten av proletariatets diktatur som en nödvändig etapp till det socialistiska samhället, den uttalar därmed sitt tvivel därpå, att bourgeoisin kommer att göra motstånd mot proletariatet i det avgörande ögonblick, när expropriatörerna skall exproprieras.

Den propaganda, som baserar sig härpå, kan dels bero på individuell dumhet, dels på att en grupp är intresserad i att betingelserna för att den kamp, som förestår proletariatet, döljes för detsamma och att det hindras i att förbereda sig till kampen.

Men då personer, som kallar sig socialister, förklarar, att diktaturens väg, som är förklarlig och tillåtlig för Ryssland, i intet fall är oundviklig och nödvändig i de andra kapitalistiska länderna, så är detta en mot sanningen stridande förklaring. Faktum är att den ryska bourgeoisin ända till oktoberrevolutionen ständigt var och förblev den minst organiserade, minst klassmedvetna och minst enhetliga bland alla länder med gammalt kapitalistisk kultur. De ryska bönderna hade icke haft tid att utbilda en fast och politisk enhetlig bondeklass, en sådan som i Västeuropa tjänar till grundval för en mängd borgerliga partier. Den ryska småborgarklassen, som var förtryckt och politiskt okunnig har aldrig utgjort en slik medborgargrupp, som i Västeuropa bildas och understödes av de ”kristliga socialisterna” och antisemiterna.

Den proletära världsrevolutionens första slag träffade dessa politiskt efterblivna, obetydligt aktiva och illa organiserade folklager. Utsugarnas motstånd mot proletariatets angrepp måste därför betecknas som jämförelsevis svagt. Svagt naturligtvis endast i jämförelse med den aktivitet, som kan utvecklas av bourgeoisin i varje europeiskt land. Som aktiva motståndare, vilka utdragit kampen under tre år, uppträdde icke den ryska bourgeoisins organiserade krafter, utan i främsta rummet de utländska interventionisterna, och sedan bourgeoisin i gränsländerna (Finland, Litauen, Polen, Ukraina), vilken förstod att under nationalistisk flagg och med utnyttjande av det eviga hatet mot det tsaristiska Ryssland sammanföra en del organiserade grupper till motstånd mot det ryska proletariatet. Utan dessa biomständigheter hade den ryska bourgeoisins motstånd kunnat undertryckas på tre månader i stället för på tre år, och den proletära statsmaktens apparat hade följaktligen kunnat rikta hela sin energi på andra frågor.

I motsvarighet till karaktären av det motstånd, som man kunde vänta sig från de privatägande ryska klassernas sida och från deras organisationer, hade proletariatets diktatur i Ryssland sina perioder av ”rosiga illusioner” och ”sentimental ungdom”.

Det finnes intet falskare än det antagandet, att det ryska proletariatet eller, låt vara, blott dess ledare – det kommunistiska partiet – kommit till makten med på förhand iordninggjorda

recept för mått och steg till diktaturens förvärkligande. Endast ”socialistiska” charlataner kan påstå, att de ryska kommunisterna kommit till makten med en redan färdig plan för en stående här, utomordentliga kommissioner och inskränkningar av de politiska fri- och rättigheterna; allt detta är åtgärder, som det ryska proletariatet, upplyst genom bitter erfarenhet, måst tillgripa såsom självförsvar. Dess rättvisa sak skulle vinna framgång, emedan det snabbt tillgodogjorde sig denna erfarenhet och med oövervinnelig energi begagnade sig av dessa kampmetoder, så snart det hade övertygat sig om deras nödvändighet.

Maktens övergång till sovjet och upprättandet av den nya arbetare- och bonderegeringen ägde rum den 7 november 1917. Bourgeoisens handfallenhet och desorganisation var så stor, att den icke på något som hälst sätt kunde uppställa några betydande styrkor mot arbetarna. Kerenski-regeringens motstånd bröts på en enda dag. Valen till den konstituerande församlingen förrättades fortfarande. Alla partier, t. o. m. Miljukovs, existerade ännu öppet. Alla borgerliga tidningar utkom fortfarande. Dödsstraffet var avskaffat. Hären avmobiliserades. I händerna på regeringen fanns ingen annan beväpnad makt än de frivilliga förbanden av beväpnade arbetare: Kerenski-regeringens under revolutionens första dagar häktade ministär, det socialrevolutionära partiets ledare, Avksentjev, Gotz, Sensinov, generalerna Boldyrev, Krasnov, m. fl. – korteligen alla ledarna av det väpnade motståndet mot sovjetmakten och medlemmarna av de upproriska regeringarna i Sibirien, vid Don, i södern – sattes i frihet. Generalerna Denikin, Markov, Erdeli, m. fl. befann sig ända till den 20 november i sovjetmaktens händer och lämnade levande Sovjetrysslands gränser.

Ja, detta var de ”rosiga illusionernas” tid. Den räckte några månader.

Läget börjar först under april–maj 1918 att ändra gestalt. Först under april 1918 utkommer dekretet om upprättandet av en stående röd armé. Först i april erhåller de utomordentliga kommissionerna rätten att arkebusera på öppen gärning ertappade banditer och officerare, som efter hemlig mobiliseringsorder begav sig till Koltjak. Först den 18 juni avkunnar revolutionsdomstolen den första dödsdomen över den amiral, som förde kommandot över den baltiska flottan. Först under maj månad gjordes anstalter för indragandet av de borgerliga tidningarna. Då denna åtgärd sattes i värket, juni 1918, utkom ensamt i Moskwa ungefär 30 borgerliga tidningar mot 3 sovjetblad. Först i juni 1918 uteslöts mensjevikerna från deltagande i sovjets förhandlingar.

Sålunda förflyter mer än ett halvt år (november 1917 till april–maj 1918) från upprättandet av sovjetmakten ända till proletariatets praktiska tillämpande av hårda, diktatoriska mått och steg. Denna skärpning av diktaturens regim framkallades genom en räckta grundläggande händelser: under april organiserar sig i Kiev Skorodopadskis regering; i maj börjar tjeckoslovakernas uppviglande härnadståg, de besätta det ryska järnvägsnätet; och i öster uppstår en socialrevolutionär makt; i maj tager också den kosackiska kontrarevolutionen vid Don – i det ryska Vendée – under general Krasnovs ledning stora proportioner. Parallelt härmed går den ryska arbetarklassens koncentrerings av all sin uppmärksamhet och energi på krigets uppgifter, och sovjetstaten omvandlar sig till ett läger av beväpnade proletärer.

Sådana är det ryska proletariatets erfarenheter. Hårtill kommer också nu erfarenheterna från de finska, ungerska och tyska proletärstaternas klasskamp. Den grundläggande skillnaden mellan Ungerns, Finlands och Tysklands erfarenheter å ena sidan och Rysslands å den andra består däri, att dessa länders bourgeoisier, såsom det var att vänta, visade sig betydligt mera organiserade, mycket enigare och kampdugligare än Rysslands bourgeoisier. Deras period av handfallenhet var mycket kortare: de gick raskare och mera energiskt till motangrepp på proletariatet och förkortade därigenom perioden av illusion hos proletariatet självt angående karaktären av dess diktatur.

Erfarenheterna för Rysslands, Finlands, Ungerns och Tysklands proletärer gör det möjligt för oss att utforma en empirisk lag för den proletära diktaturens utveckling, vilken kan formuleras på ungefär följande vis: det faktum, att den politiska centrala makten erövrats av proletariatet, avslutar på intet sätt striden om makten utan är blott början av en ny period av bitter kamp mellan proletariatet och bourgeoisin. Efter den proletära revolutionens första angrepp och dess besittningstagande av den centrala maktapparaten behöver bourgeoisin med nödvändighet en tidsfrist för mobiliserandet av sina styrkor, för framdragandet och ordnandet av sina tillgängliga reserver. Dess övergång till motangrepp öppnar då epoken för det ohöljda kriget, för den beväpnade, kraftmätningen mellan de båda partierna. Just under denna period antager proletariatets statsmakt den skarpa karaktären av diktatur: den röda armén, terrorn vid undertryckandet av utsugarna och deras bundsförvanter, terrorn vid inskränkandet av den politiska friheten, allt detta blir oundvikligt, om proletariatet icke utan kamp vill låta den politiska makten gå sig ur händerna.

Proletariatets diktatur blir på detta sätt den form av statsförvaltning, som bäst passar för krigföringen med bourgeoisin, och som snabbast säkerställer proletariatets seger i detta krig.

Finnes det väl någon orsak till det antagandet, att detta krig kan utkämpas i Europa under mildare former? Att Europas bourgeoisin med lättare hjärta skall se sina rikedomar konfiskeras av proletariatet? Kan väl en förnuftig människa handla i den tron, att Europas bourgeoisin icke skulle uppbjuda allt det motstånd, den är mäktig, för att krossa det till makten komma proletariatet? Kan man väl förutsätta, att Europas bourgeoisin skulle vara sämre beväpnad, mindre kampduglig, stå mindre enig och beslutsam i kampen mot proletariatet än Rysslands, Finlands och Ungerns bourgeoisin? Kan man väl tro, att den skulle rygga tillbaka för några som hälst medel, uppfunna av ett vittomfattande förbund med andra internationalens socialförrädare, rygga tillbaka från bombarderandet av arbetarekvarter och användandet av de bästa tekniska hjälpmedel för att nedslå sina motståndare i detta krig?

Vad kan alltså under sådana omständigheter tvivlet på ofrånkomligheten av den proletära diktaturens kampmetoder eller avståendet från det dagliga arbetet på proletariatets förberedelse till utnyttjandet av diktaturens metoder i den förestående kampen betyda?

Att avstå från maktens erövrande, att icke hoppas på dess vidmakthållande eller förbereda dess nödvändiga förutsättningar, är rena galenskapen. Att erkänna nödvändigheten av proletariatets makterövring och på samma gång tvivla på nödvändigheten av proletariatets diktatur och negligera arbetaremassornas behov av upplysning i dessa avseenden – det är att medvetet förråda socialismens sak. Den som icke erkänner den hårdaste proletära diktaturens nödvändighet vid övergångstiden från kapitalism till socialism; den som icke förbereder betingelserna för att proletariatet genast efter besittningstagandet av den centrala maktapparaten omedelbart skall kunna inrikta denna på undertryckandet av utsugarnas motstånd; den som icke redan i närvarande stund klargör för proletariatet, att beväpnad kamp och stränga åtgärder mot förräderi och vankelmod är nödvändiga såsom enda villkoret för dess seger, och som icke utrustar proletariatet med erforderliga medel för denna kamp – han förbereder proletariatets undergång och räddar bourgeoisin.

Men om nu proletariatets diktatur är den maktorganisation, som bäst är anpassad för krigföringen mot bourgeoisin och undertryckandet av dess motstånd, så erhåller vi svaret på en fråga, som syndikalister av skilda riktningar ofta ställer till kommunisterna. Syndikalisterna kan, t. o. m. om de godkänner proletariatets diktatur, icke frigöra sig från sina gamla fördomar mot proletariatets politiska parti. Frågan gäller alltså, vilken organisation det egentligen är, som kan förvärkliga diktaturens uppgifter.

Det är intet tvivel underkastat, att vid tidpunkten för den avgörande klasskampen förfogande- och nyttjandemakten måste ligga i händerna på en bestämd organisation, som är i stånd att bära ansvaret för alla sina åtgärder och garantera följdriktigheten av dessa åtgärder.

Proletariatets i slagordning uppmarscherande armé måste äga härledare. Då dessa för sina trupper till anfall, måste de vara i stånd att överblicka samtliga internationella, politiska och ekonomiska betingelser för kampen. Denna ledning måste kunna disponera över alla de vapenslag, över vilka arbetarklassen förfogar. Den måste kunna sätta i verket sina fattade beslut, såväl med tillhjälp av fackförbunden och arbetarnas konsumtionsföreningar, som också med hjälp av arbetarnas ungdomsförbund, den skriftliga agitationsapparaten och de beväpnade arbetarnas kämpande trupper.

Men i det ögonblick, då den gamla makten störtats och statsförvaltningsapparaten tagits i besittning av det upproriska proletariatet, ter sig nya uppgifter för just dessa ledare. Proletariatets seger betyder hela det gamla samfundslivets upplösning. Skapandet av en ny här, anskaffandet av livsmedel, industriens omläggande på ny bog, organiserandet av domstolar, ingåendet av förbund med bondeklassen, anknytandet av diplomatiska förbindelser med andra länder – allt detta blir omedelbart nästa uppgift för ledarna av proletariatets segerrika armé. Ett uppskov med lösningen av dessa uppgifter eller en tvekan vid deras utförande kan tillfoga den proletära revolutionen den största skada.

Dessa ledare av proletariatets armé måste alltså utgöra en organiserad, ansvarig, på överskådandet och lösningen av alla politiska, ekonomiska, samhällsliga och diplomatiska problem förberedd, centraliserad enhet. En organisation, som är i stånd att uppfylla dessa villkor och genomföra de henne åliggande uppgifterna, kan naturligtvis ha vilket som helst namn, men enligt sakens natur – och om man icke endast vill leka med ord – kan denna organisation blott vara proletariatets politiska parti, d. v. s. en organisation av proletariatets måst framskridna revolutionära element, som är sammanhållna genom ett gemensamt politiskt program och en stålhard disciplin.

En sådan organisation kan icke skapas under loppet av en dag eller en vecka. Den skapas först såsom resultatet av en lång tids val och urval av beprövade ledare, som genom arbete dag efter dag har ådagalagt sin förmåga att från den högre ståndpunkten av hela arbetareklassens gemensamma intressen rätt kunna bedöma, hur arbetarnas kamp vid varje givet tillfälle gestaltar sig, bedöma varje enskild arbetaregrupps intressen.

Den största olycka, som kunde drabba den proletära armé, som intagit kapitalismens fästningar, bestode däri, att ledningen råkade i händerna på män, grupper eller organisationer, vilkas hela föregående värksamhet blott inriktats på något enstaka område av arbetarerörelsen.

Undertryckandet av utsugarnas motstånd – och däruti består just diktaturens huvuduppgift – är icke en enbart politisk, eller en enbart militärisk, eller en enbart ekonomisk uppgift, den är både en politisk, både en militärisk och ekonomisk uppgift. Utsugarnas motstånd tillskärpes visserligen i form av väpnad kamp, men dessutom är de rika bönderna, som icke släpper ifrån sig den för de hungrande nödvändiga spannmålen, ingenjörerna, som saboterar industrien, eller bankdirektörerna, som genom undanhållandet av böckerna bringar oreda i industri-företagens räkenskaper, icke mindre viktiga element i bourgeoisins motstånd. Undertryckandet av alla dessa olika former av motståndet kan lika så litet genomföras av en organisation, som utgått ur den fackliga arbetarerörelsens trånga krets, som av en organisation, utgången från området av arbetares konsumtionsföreningar. Del kan med framgång fullföljas blott av en allmän arbetarnas organisation, förvärdligad i deras sovjet, i vilka varje form av arbetarerörelse är representerad, och som ledes av ett politiskt parti, som i sig koncentrerar de samlade erfarenhetsrönen från arbetareklassens hela föregående kamp.

Under epoken av proletariatets diktatur är det kommunistiska partiet ännu nödvändigare för arbetareklassen än under någon som helst annan epok. Det utgör den oundgängliga förutsättningen för segern. I själva verket betyder övergivandet av arbetet på dess förvärligande och orubblighet också övergivandet av ändamålsenlig krigföring, d. v. s. avstående från diktaturen, avståendet från grundbetingelserna för socialismens seger. Det kan, om också omedvetet, vara det uslaste förräderi mot arbetareklassens sak, då det i viktigaste ögonblicket berövar proletariatet dess bästa vapen. Den som tvivlar på ofrånkomligheten av proletariatets diktatur såsom ett nödvändigt steg på vägen till dess seger över bourgeoisien, underlättar också förutsättningarna för bourgeoisins seger; den som tvivlar på proletariatets politiska parti eller lössliter sig från det samma, förbereder arbetarmassornas försvagande och desorganisation.

L. Kamenjev. (Ur "Kommunistiska Internationalen" N:o 12.)

Innehållförteckning till tidskriften [Den Kommunistiska Internationalen](#)